

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อศึกษาประสบการณ์การถูกทำร้ายและความต้องการการช่วยเหลือของภรรยาที่ถูกสามีทำร้าย และมารับการตรวจรักษาที่ห้องฉุกเฉิน โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ โรงพยาบาลนครพิงค์ โรงพยาบาลสันทรายและโรงพยาบาลสารภี โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (indepth interview) การสังเกต (observation) และการจดบันทึกภาคสนาม (field notes)

ประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ภรรยาที่ถูกสามีทำร้ายที่เข้ารับการตรวจรักษาที่ห้องฉุกเฉิน โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ โรงพยาบาลนครพิงค์ โรงพยาบาลสันทราย และโรงพยาบาลสารภี ระหว่างเดือนกันยายน 2542 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2543 โดยผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติเป็นเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. เข้ารับการตรวจรักษาที่ห้องฉุกเฉิน โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ โรงพยาบาลนครพิงค์ โรงพยาบาลสันทราย และโรงพยาบาลสารภีโดยไม่จำกัดจำนวนครั้งที่มารับการตรวจรักษา
2. สนใจที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ผ่านมา
3. ยังคงใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสามีโดยอาจจดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมาย หรือไม่จดทะเบียน
4. มีที่พักอาศัยอยู่ในเขตที่ผู้วิจัยสามารถติดตามไปสัมภาษณ์ได้
5. ฟังและพูดภาษาไทยได้ สามารถสื่อความหมายเข้าใจได้

การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) ตามคุณสมบัติดังกล่าวจนได้ข้อมูลที่พอเพียงสมบูรณ์ และมีความอิ่มตัวของข้อมูล (saturation) เริ่มเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนกันยายน 2542 ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2543

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผู้วิจัยเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

1.1 แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของภรรยาที่ถูกสามีทำร้าย ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ลักษณะครอบครัว ภูมิฐานะเดิม จำนวนบุตร และระยะเวลาการสมรส หรือการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับสามี

1.2 แนวคำถามในการสัมภาษณ์ (interview guidelines) มีลักษณะเป็นเค้าโครงยืดหยุ่นได้มีการเรียงลำดับคำถาม แต่เนื้อหาของคำถามอาจมีความแตกต่างกันบ้างทั้งนี้ขึ้นกับตัวอย่างแต่ละราย และสถานการณ์ที่ต่างกัน ลักษณะของแนวคำถามจะเป็นคำถามปลายเปิดและไม่เป็นการถามนำ ใช้ภาษาและคำถามที่เข้าใจง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

2.1 แบบบันทึกภาคสนาม (field notes)

2.2 แฟ้มระเบียบประวัติผู้ป่วย

2.3 เครื่องบันทึกแถบเสียง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยทำหนังสือผ่านคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ ถึง คณบดีคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลนครพิงค์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสันทราย และผู้อำนวยการโรงพยาบาลสารภี เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลที่ห้องฉุกเฉิน โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ โรงพยาบาลนครพิงค์ โรงพยาบาลสันทราย และโรงพยาบาลสารภีตามลำดับ

2. เมื่อได้รับอนุญาตให้ดำเนินการเก็บข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยเข้าพบหัวหน้าฝ่ายการพยาบาล และหัวหน้าการพยาบาลห้องฉุกเฉิน เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย แจงรายละเอียด และขอความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูล

3. ดำเนินการรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 สํารวจรายชื่อภรรยาที่ถูกสามีทำร้ายที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนดจากสมุดทะเบียนชั้นสูติรบาดแผลและที่อยู่ของภรรยาที่ถูกสามีทำร้าย

3.2 ติดตามไปสัมภาษณ์ครั้งแรกตามที่อยู่ที่ได้แจ้งไว้ หลังจากนั้นแนะนำตัว และซักถามข้อมูลเพิ่มเติม เพื่อตรวจสอบให้ตรงตามคุณสมบัติที่กำหนด

3.3 อธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย สร้างสัมพันธภาพ และขอความร่วมมือในการวิจัย

3.4 เมื่อได้รับความร่วมมือแล้ว ผู้วิจัยเริ่มต้นการสนทนา ทักทายคำถามทั่วไป สร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเองและให้ภรรยาผู้ศึกษาคล้อยตาม จากนั้นแจ้งผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย ทราบว่าจะได้รับการสัมภาษณ์โดยเฉลี่ย 2-3 ครั้ง หรือจนกว่าผู้วิจัยจะได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ซึ่งในการสัมภาษณ์ภรรยาบางรายจะใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง รวม 2 ครั้งต่อเดือน แต่บางรายสัมภาษณ์ครั้งละประมาณ 15-20 นาที เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลมีธุระ ต้องประกอบอาชีพ ไม่สะดวกที่จะให้สัมภาษณ์จึงต้องขยายระยะเวลา เป็น 3 ครั้งต่อเดือนรวมการสัมภาษณ์แต่ละรายจำนวน 5-6 ครั้ง จนได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ส่วนการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ขึ้นกับความสะดวกผู้ให้ข้อมูล ซึ่งสถานที่ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ได้แก่ บ้าน ร้านค้า และสถานที่ทำงานของภรรยา

3.5 ทำการรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกต พร้อมทั้งบันทึกแถบเสียงคำสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน และจดบันทึกข้อมูลที่สังเกตได้

4. การเตรียมตัวผู้วิจัยก่อนเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยเตรียมตัวก่อนที่จะเก็บข้อมูลเพื่อช่วยให้เกิดความมั่นใจว่ามีความรู้ความเข้าใจและสามารถเก็บข้อมูลตามแนวคิดและวิธีการศึกษาเชิงคุณภาพได้อย่างสมบูรณ์ดังนี้

4.1 ศึกษาวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยลงทะเบียนเรียนในกระบวนวิชาวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการวิจัยทางการพยาบาลและการประยุกต์ ที่คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ จำนวน 3 หน่วยกิต

4.2 สังเกตวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของอาจารย์ คณะพยาบาลศาสตร์ที่ทำวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 2 ราย รวม 2 ครั้ง

4.3 ฝึกสร้างคำถามและฝึกปฏิบัติการสัมภาษณ์ การสังเกต และการบันทึก แถบเสียง โดยนำไปทดลองใช้กับภรรยาที่ถูกสามีทำร้าย จำนวน 1 ราย หลังจากนั้นฝึกการถอดเทปจากการสัมภาษณ์ ซึ่งตลอดระยะเวลาของการฝึกได้รับการดูแลและชี้แนะจากอาจารย์ผู้มีประสบการณ์เชี่ยวชาญในด้านการวิจัยเชิงคุณภาพ

4.4 ค้นคว้าและศึกษาวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากแหล่งความรู้ต่างๆเพิ่มเติมด้วยตนเอง

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคำนึงถึงจริยธรรมโดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการเก็บข้อมูล ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย และสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมวิจัยของภรรยาที่ถูกสามีทำร้าย เมื่อผู้ให้ข้อมูลยินยอมให้ความร่วมมือ ผู้วิจัยจึงขออนุญาตหมาย วัน เวลา และสถานที่เพื่อสัมภาษณ์โดยให้ผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้นัดหมายตามความสะดวก ทั้งนี้จะไม่รบกวนชีวิตประจำวันของผู้ให้ข้อมูล และไม่สร้างความเข้าใจผิดในเรื่องสัมพันธภาพระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับสามีในการรวบรวมข้อมูลจะขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลบันทึกแถบเสียงการสัมภาษณ์ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการบันทึกจะนำไปถอดความเพื่อใช้วิเคราะห์ข้อมูลในการทำวิจัยเท่านั้น โดยไม่มีการบิดเบือนข้อมูลจากที่ผู้ให้ข้อมูลให้ไว้และจะเก็บรักษาไว้เป็นความลับ แถบเสียงจะถูกลบทำลายเมื่อสิ้นสุดการวิจัย การบันทึกแถบเสียงจะกระทำเมื่อผู้ให้ข้อมูลอนุญาตเท่านั้น การเข้าร่วมวิจัยจะเป็นไปตามความสมัครใจของผู้ให้ข้อมูลหากอยู่ในระหว่างขั้นตอนของการเก็บข้อมูล ถ้าผู้ให้ข้อมูลไม่เต็มใจที่จะให้บันทึกแถบเสียงหรือจดบันทึกข้อมูลก็สามารถบอกได้ และขณะดำเนินการเก็บข้อมูลถ้าผู้ให้ข้อมูลไม่ต้องการให้ข้อมูลสามารถบอกยกเลิกได้ทันที โดยจะไม่เกิดผลเสียหายต่อผู้ให้ข้อมูล และการนำข้อมูลไปอภิปรายหรือพิมพ์ เพื่อเผยแพร่จะกระทำในภาพรวมเฉพาะในการเสนอเชิงวิชาการเท่านั้น ซึ่งจะปกปิดชื่อจริงและใช้นามแฝงแทน

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เรื่องประสบการณ์การถูกทำร้ายและความต้องการการช่วยเหลือของภรรยาที่ถูกสามีทำร้าย ผู้วิจัยได้ฝึกฝนและพัฒนาเกี่ยวกับการสร้างคำถาม และการสร้างรูปแบบในการสัมภาษณ์โดยกำหนดแนวคำถามจากปัญหา ขอบเขต วัตถุประสงค์ และคำถามของการวิจัยตลอดจนศึกษาจากตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นนำแนวคำถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน คือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาลสตรี 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญการวิจัยเชิงคุณภาพ 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านพฤติกรรมศาสตร์ 1 ท่านพิจารณา ผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำไปทดลองใช้สัมภาษณ์กับภรรยาที่ถูกสามีทำร้ายจำนวน 1 ราย เพื่อทดสอบความชัดเจนและครอบคลุมของคำถาม โดยการบันทึกแถบเสียงร่วมด้วย แล้วนำคำตอบที่ได้มาพิจารณาเกี่ยวกับความเข้าใจคำถาม ปฏิกริยาของภรรยาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อช่วยให้ทราบถึงข้อบกพร่องของผู้สัมภาษณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ นำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง

การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเชื่อถือได้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีประกอบกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเป็นเรื่องเดียวกันได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกต และการจดบันทึกภาคสนาม แล้วนำข้อมูลที่ได้ด้วยวิธีต่างๆมากรรขยที่ถูคสรมทำร่ำยมาพิจารณาประกอบกัน และเนื่องจากผู้วิจัยมีเวลาพบกับผู้ให้ข้อมูลโดยเฉลี่ยรายละ 2-3 ครั้งทำให้มีเวลาเพียงพอที่จะตรวจสอบข้อมูลทั้งหมดให้มีความถูกต้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของข้อมูลเชิงคุณภาพจะกระทำไปพร้อมกันตลอดระยะเวลาในการทำวิจัย โดยในแต่ละวันหลังจากรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยถอดเทปและบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด พร้อมจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ในกรณีที่ผู้วิจัยไม่เข้าใจภาษาท้องถิ่นจะนำไปปรึกษากับบุคคลในท้องถิ่น ผู้วิจัยปฏิบัติเช่นนี้จนถึงวันสุดท้ายของการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการแจกแจงความถี่
2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับประสบการณ์การถูกทำร้ายและความต้องการการช่วยเหลือใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้ (สุภางค์ จันทวานิช, 2540)

2.1 การจัดแฟ้ม (establishing files) การจัดแฟ้มเป็นการแยกแยะและจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่มีลักษณะเชิงบรรยายซึ่งได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกต สำหรับใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์และการเขียนรายงานซึ่งผู้วิจัยได้จัดแฟ้มออกเป็น 3 ประเภท คือ

2.1.1 แฟ้มสำหรับข้อมูลทั่วไป (background files) ใช้รวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลของภรรยาที่ถูกสามีทำร้าย

2.1.2 แฟ้มงานสนาม (field work files) ใช้รวบรวมข้อมูลที่สมบูรณ์ที่ได้จากการติดตามสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง

2.1.3 แฟ้มการวิเคราะห์เบื้องต้น (analytic files) ใช้รวบรวมข้อสรุปเกี่ยวกับแบบแผนของพฤติกรรมต่างๆ รวมทั้งความหมายต่างๆของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตในแต่ละครั้ง

2.2. ลงรหัสข้อมูล (coding the data) โดยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาลงรหัสเพื่อประโยชน์ในการประมวลผลข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลโดยผ่านผู้ทรงคุณวุฒิเช่น รูปแบบการทำร้าย สาเหตุที่ถูกทำร้าย ความรู้สึกของภรรยาเมื่อถูกทำร้าย เป็นต้น

2.3. แยกประเภทหรือจัดหมวดหมู่ของข้อมูล (categorising or grouping text units) โดยการนำรหัสข้อมูลทั้งหมดที่มีอยู่มารวบรวมจัดหมวดหมู่แยกประเภทเป็นหัวข้อย่อย ซึ่งข้อมูลในแต่ละหัวข้อย่อยนี้ได้จากประโยค วลีจากการบันทึกแถบเสียงและการบันทึกภาคสนาม มีความสอดคล้องกันในด้านความหมาย ถ้ามีข้อมูลที่เกิดขึ้นใหม่สามารถเพิ่มเป็นหมวดหมู่ใหม่ได้

2.4. สร้างหรือพัฒนาแนวเรื่อง (developing theme) หลังจากรวบรวมข้อมูลและลงรหัสข้อมูลครั้งสุดท้ายแล้ว ผู้วิจัยทบทวนข้อมูลทั้งหมดที่มีอีกครั้ง และวางแผนว่าจะใช้ข้อมูลส่วนใดสำหรับหัวข้อไหน เพื่อพัฒนาไปสู่แนวเรื่องหรือหัวข้อใหญ่ เพื่อช่วยกำหนดขอบข่ายของข้อมูลที่น่าเสนอในรายงานวิจัย ผู้วิจัยตัดสินใจในขั้นตอนนี้ว่าจะตัดข้อมูลใดทิ้ง หรือจะต้องรวบรวมข้อมูลใดเพิ่มเติมอีก ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยสามารถตรวจสอบว่าข้อมูลที่ใช้ในการเตรียมคำอธิบายเกี่ยวกับแนวเรื่องของแต่ละเรื่อง ตอบปัญหาของการวิจัยและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ขั้นตอนนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ทั้งหมด

2.5. แก้ไขโครงสร้างและแนวเรื่อง (refining emerging themes and proposition) ในขั้นตอนนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (analytic induction) โดยการนำเอาข้อมูลมาสร้างเป็นแนวเรื่อง ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแนวเรื่อง และแก้ไขให้ชัดเจนสละสลวย แล้วสรุปเป็นผลของการศึกษาวิจัย